

N:o 50.

Ank. till Riksd. kansli den 21 april 1893, kl. 4 e. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till bestämmelser angående tillämpning vid längre frihetsstraff af s. k. vilkorlig frigifning.

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till lagutskottet hänvisad motion, n:o 97, anför herr greve *H. E. G. Hamilton*, med hvilken herrar *Palm*, *O. Anderson* och *N. Nilsson* instämt:

Genom lagen den 29 juli 1892 angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum har en väsentlig förbättring kommit vårt straffsystem till del. Utan tvifvel skall den omständighet, att för framtiden så många jemväl bland dem, som dömts till längre frihetsstraff, icke alls utsättas för gemensamhetsfängelsets besmittelse och följaktligen ej heller vid återvunnen frihet i sin bestraffning hafva en särskild anledning att uppsöka eller uppsökas af före detta kamrater i straffanstalten, komma att utöfva ett gysamt inflytande på återfallsprocenten. Med fullt erkännande häraf lär väl dock ingen, som närmare öfvertänkt detta ämne, vilja bestrida, att lagstiftaren fortfarande hos oss allt för litet åtgjort för att förekomma återfall i brott, samt att de erkännansvärda bemödanden i denna riktning, hvilka fått sitt uttryck i de privata fängvårdsföreningarna, under

sakernas nuvarande ordning allt för ofta blifva fåfänga, just emedan de sakna nödigt stöd i lagstiftningen.

Med hänsyn härtill har jag trott, att Riksdagen, hvars initiativ man har att tacka för tillkomsten af 1892 års lag, äfven borde känna sig manad att påyrka fortsatta reformer i samma riktning.

Allmänt känt är, att en bland de vanligaste anledningarna till återfall i brott är den frigifnes oförmåga att efter utståndet frihetsstraff åter finna sig till rätta i det borgerliga samhället, samt att i öfverensstämmelse härmed de första åren efter strafftidens slut för honom äro de mest kritiska. »Samhällets ordentliga element sky honom», säger en ansedd och sakkunnig författare — K. Krohne: Lehrbuch der Gefängnisskunde — »ingen vill upptaga honom, gifva honom arbete eller arbeta i hans sällskap. Fångvårdsföreningarnas redligaste bemödanden stranda på dessa svårigheter. I följd häraf förfaller den frigifne till arbetslöshet, ett kringstrykande lefnadssätt och nöd; utstött ur samhällets ordentliga kretsar, söker han ett hem i förbrytarverlden, som mottager honom med öppna armar.»

Mot dessa vådor har man i nyare utländska strafflagar, efter hvad det vill synas med framgång, sökt ett korrektiv: *den vilkorliga frigifningen*. I stället för att efter utståndet straff handlost kasta den straffade ut i samhället utan hänsyn till de svårigheter, hvilka der möta honom just på grund af det undergångna straffet, har man stadgat, att sedan brottslingen i straffanstalten undergått större delen af det honom ådömda frihetsstraffet samt dervid iakttagit ett tillfredsställande uppförande, må han frigifvas på — försök och med risk att, derest han missbrukar sin frihet, blifva återförd till straffanstalten för att der aftjena den del af strafftiden, som vid hans lösgifvande återstod.

Äfven fränsedt denna risk är dock den vilkorligt frigifne icke en fri man. Hans frihet är tvärt om inskränkt på flere sätt i syfte att hans uppförande må kunna noggrant öfvervakas, att han sjelf må ständigt känna den fara han löper, om han icke iakttagit de honom gifna föreskrifterna, samt att den enskilda hjälpsamheten må med större förtroende och utsigt till framgång kunna taga sig af honom. Han är med ett ord fortfarande en till frihetsstraff hemfallen brottsling, ehuru han erhållit rätt att aftjena en del af sitt straff under en mildare form, som för honom underlättar möjligheten att åter upptagas i samhället.

Väl är att märka, att de handlingar, genom hvilka den vilkorligt frigifne kan förverka sin rätt att vistas på fri fot, icke äro egentligen brottsliga gerningar — begår han brott, blifver han därför lagförd på vanligt sätt och får särskildt aftjena straffet för detta och derjemte aftjena

den återstående delen af det äldre straffet — utan endast handlingar, som antyda, att han icke förstår att begagna sin frihet. Sålunda kan han återföras till straffanstalten, om han för ett supigt och oordnad lefverne, umgås med illa beryktade personer eller med ett ord visar sig vara på väg att förfalla till ett lif, som måste leda till brottslighet.

Den vilkorliga frigifningen lär först hafva tillämpats i Australien å de dit från England deporterade brottslingarne. Men äfven sedan deportationsstraffet upphäfts, har *England* bibehållit denna straffform, som sedermera upptogs såsom sista länken i det kända irländska progressivsystemet och som utgör nästan den enda del af detta system, hvilken inför en längre tids erfarenhet stått profvet. Efter *England* lär *Oldenburg* först hafva infört vilkorlig frigifning, derefter *Sachsen* 1862, *Serbien* 1869 samt åtskilliga kantoner i *Schweiz*. Sedermera har exemplet följts af bland andra *Tyska riket*, strafflagen af den 15 maj 1871, *Danmark*, förordningen af den 13 februari 1873, *Ungern*, strafflagen af den 27 maj 1878, *Holland*, strafflagen af den 3 mars 1881, *Frankrike*, lagen af den 14 augusti 1885, samt *Belgien*, lagen af den 31 maj 1888. Senast slutligen — så vidt jag har mig bekant — har detta institut upptagits i den för *Finland* den 19 december 1889 utfärdade förordningen om verkställighet af straff, äfvensom i *Italiens* nya strafflag af samma år.

Så vidt jag kunnat utröna, har omdömet om de resultat, hvilka vunnits genom den vilkorliga frigifningen, allestädes varit gynsamt, och de anmärkningar, som förekommit, hafva gällt icke sjelfva principen utan endast sättet för dess tillämpning i vissa länders lagstiftning. Såsom ett afsevärdt uttryck för detta erfarenhetens vittnesbörd må här erinras om att *den internationella fångvårdskongressen i Stockholm* år 1878 med mycken styrka uttalade sig för den vilkorliga frigifningen såsom hvarken stridande mot straffrättens principer eller på något sätt minskande domens betydelse samt för öfrigt erbjudande fördelar för såväl samhället som de dömda.

Nuvarande chefen för svenska fångvården har äfven i ett år 1890 till Kongl. Maj:t ingifvet memorial uttalat sig för den vilkorliga frigifningen. I detta memorial framhålles för öfrigt äfven en synpunkt, som vid frågans bedömande icke får lemnas ur sigte, nemligen den vilkorliga frigifningens företråde framför benådningen. Jag tillåter mig, särskildt med hänsyn härtill, att här återgifva en del af den i memorialet förekommande motiveringen.

»Knappast torde jag», säger chefen för fångvården, »behöfva påpeka den vigtiga skillnad, som förefinnes mellan vilkorlig frigifning och vanlig benådning. Den senare kan icke gerna oftare användas utan att menligt

inverka på fångpersonalen och på samma gång skada domstolarnes auktoritet; denna senare lemnas deremot af den förra fullkomligt oberörd. Det straffmått, som ådömts, blir genom mellankommen benådning upphäfdt; den vilkorliga frigifningen erkänner deremot fortfarande det ådömda straffmåttets befogenhet, om den än medgifver fången en möjlighet att under en mildare form få aftjena någon del deraf eller ock uppskjuter denna dels utkräfvande. Likasom lagstiftaren nöjer sig med att bestämma ett minimum och ett maximum, derinom lagskiparen vid bestämmandet af straffen för åtalade förbrytelser eger, efter egen uppfattning af det för hvarje särskildt fall tillbörliga straffmålet, lämpa domen, må det ju ock medgifvas straffverkställaren att, inom de af lagskiparen bestämda gränser, med hänsyn till den straffade personens beskaffenhet, med eller utan mildring tillämpa straffet. Detta är jemväl efter den vilkorliga frigifningen hotfullt öfverhängande, under det deremot benådningen helt och hållet upphäver det. I *Braunschweig*, *Hessen-Darmstadt*, *Baden*, *Österrike* och äfven i *Sachsen* medgifves dock den vilkorliga frigifningen under form af benådning. En sådan vilkorlig benådning förekommer ock af gammalt här i *Sverige*, i sådana fall då Eders Kongl. Maj:t af nåd återgifver lifstidsfångar friheten med föreskrift att, om de begå brott, som störer allmänna säkerheten, de skola fortsätta dem ådömdt lifstidsstraffarbete, dertill de ock, sedan domstol i det nya målet ransakat och dömt, i sammanhang härmed förklaras skyldige. Att ikläda den vilkorliga frigifningen denna tunga form, kan dock icke vara lämpligt. Den torde böra, för att ej förlora sin rätta karakter af en straffverkställighets- eller fångvårdsåtgärd, hållas fullkomligt inom de administrativa myndigheternas rämärken. Efter af fången biträdt, af direktören eller någon annan bland fångsetjenstemännen framlagdt förslag, deröfver samtliga desse afgifva yttrande, torde detsamma, till- eller afstyrkt af fångvårdsstyrelsen, böra ingå till Eders Kongl. Maj:t, som beviljar eller afslår detsamma; och läser en i sagda ordning vilkorligt frigifven böra, der han utan att hafva begått nytt brott finnes illa motsvara de förväntningar, på grund af hvilka han frigifvits, efter underdånig anmälan af polismyndighet, af Eders Kongl. Maj:t, så vida pröfningen af saken dertill föranleder, genast kunna åläggas straffets fortsättande. Så skall tvifvelsutän säkrast bevaras metodens karakter af en medgifven pröfningstid och undvikas den farliga förblandningen med benådning.»

Sedan motionären härefter erinrat om de bestämmelser rörande den vilkorliga frigifningen, som upptagits i ofvan berörda för Finland gällande lag af den 19 december 1889, och hvilka hufvudsakligen innehålla, att den vilkorliga frigifningen endast kan förekomma vid längre frihetsstraff, öfver-

stigande tre år, och endast der tre fjerdedelar af på viss tid ådömdt frihetsstraff och minst tolf år af tukthusstraff på lifstid aftjenats, samt att straffanstaltens direktion eger, med hänsyn till fångens uppförande under strafftiden och hans utsigt till framtida ärlig försörjning, rätt att hos den högsta statsmyndigheten föreslå sådan frigifning, fortsätter motionären:

I England, der vilkorlig frigifning blott förekommer vid »penal servitute», motsvarande vårt straffarbete och hvars minimum är fem år, medgifves vilkorlig frigifning för män intill $\frac{1}{4}$ af strafftiden och för qvinnor intill $\frac{1}{3}$ deraf. Enligt den franska lagen åter kunna alla, som äro dömda till ett eller flere frihetsstraff, vilkorligt frigifvas efter tre månaders fängelse, om straffet är kortare än sex månader, men eljest efter att hafva uttjent hälften af straffet i straffanstalt. Längre tid fordras dock för recidivister. Enligt den ungerska lagen fordras för tillämpning af den vilkorliga frigifningen, att domen lyder å straffarbete under minst tre år eller annat frihetsstraff på mer än ett år samt att $\frac{3}{4}$ af tiden tillbragts i straffanstalt. För lifstidsfångar fordras minst 15 års vistelse i dylik anstalt. I Tyskland fordras fängelse- eller tukthusstraff på mer än ett år samt aftjenande af $\frac{2}{3}$ af den ådömda strafftiden. I Belgien slutligen kan vilkorlig frigifning medgifvas vid alla frihetsstraff, så snart $\frac{1}{3}$ af strafftiden aftjenats, derest denna tredjedel öfverstiger tre månader eller vid återfall sex månader. Vid straffarbete på lifstid fordras, att den i straffanstalt tillbragta tiden öfverstiger tio och vid återfall fjorton år.

I allmänhet synes man dock numera vara ense derom, att vilkorlig frigifning icke bör förekomma annat än vid något längre frihetsstraff, men att å andra sidan England satt sin fordran på strafftidens längd för högt.

Vidare förekomma skiljaktigheter med afseende å den tid, som skall förflyta från frigifvandet till dess den frigifne blir verkligt fri, men synes man äfven här i allmänhet vara ense derom, att ett ej allt för kort minimum bör fastställas för denna prøfvotid. Olika bestämmelser och åsigter finnas i fråga om huruvida den vilkorliga frigifningen bör medgifvas för alla kategorier af brottslingar, hvarjemte de inskränkingar i friheten, som den vilkorligt frigifne måste underkasta sig, äro mer eller mindre skiftande. Någon närmare redogörelse härför torde dock i detta sammanhang ej vara erforderlig.

En synnerligt viktig bestämmelse förekommer i de här ofvan berörda finska stadgandena. För att en fånge skall ifrågasättas till vilkorlig frigifning fordras bland annat visshet, att han har utsigt till »ärlig försörjning». Denna bestämmelse torde under en eller annan form förekomma i alla lagar rörande vilkorlig frigifning och kan med fullt skäl betecknas

såsom sjelfva grundvalen för detta institut. Att lösgifva en fånge utan denna visshet är allt för ofta detsamma som visshet, att han förr eller senare skall återföras till fängelset. Tillämpningen af den vilkorliga frigifningen ställer därför ett stort kraf på den enskilda hjälpsamheten. Men ett sådant kraf kan här ställas, emedan institutet äfven i hög grad underlättar denna hjälpsamhets sträfvanden. Den vilkorligt frigifne, som tages om händer af en fångvårdsförening eller en enskild person, kommer i ett helt annat förhållande till sin välgörare än den definitivt frigifne. Mot frestelsen att bryta de ordnade förhållanden, i hvilka han af den enskilda hjälpsamheten försättes, och åter hängifva sig åt forna förvillelser, står ständigt hotet om att i sådant fall blifva återförd till fängelset och der få aftjena det ådömda straffet till fullo. Genom detta hot har lagstiftningen gifvit den, som vill taga sig af en vilkorligt frigifven, en viss garanti för dennes goda uppförande; och en sådan frigifven är mer än andra beroende af sin välgörares hjälp och därför äfven lättare att hjälpa. Erfarenheten har också, enligt hvad sakkunnige författare intyga, ådagalagt, att den vilkorligt frigifne långt lättare än den definitivt frigifne finner arbete och utkomst bland ordentliga menniskor. För våra redan ganska talrika fångvårdsföreningar skulle därför införandet af vilkorlig frigifning utan tvifvel blifva ett det kraftigaste och mest välkomna stöd i deras människovänliga och för hela samhället så viktiga arbete.

Slutligen vill jag endast framhålla, att införandet af vilkorlig frigifning skulle dels medföra en ej obetydlig besparing för statsverket, som befriades från kostnaden för de vilkorligt frigifnes underhåll, dels ock bereda ett önskvärdt ökad utrymme i våra straffanstalter.

Derest Riksdagen skulle dela min uppfattning rörande önskvärdheten af den vilkorliga frigifningens införande, har jag trott, att Riksdagen för närvarande borde endast uttala sig för sjelfva principen och deremot öfverlemna åt Kongl. Maj:t att, efter verkställd närmare utredning och sakkunniges hörande, framlägga detaljeradt förslag i ämnet. Dock har jag föreställt mig, att Riksdagen borde bestämdt förorda vilkorlig frigifning endast vid längre frihetsstraff utan att för närvarande ingå i något uttalande om den strafftid, som lämpligen bör sättas såsom minimum för att sådan frigifning må förekomma.

Under återopande af hvad jag ofvan anfört, hemställer jag därför, att Riksdagen må i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till sådana föreskrifter om verkställande af frihetsstraff, att den, som dömts till längre frihetsstraff, må, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad för närvarande i flere utländska

lagar är stadgad, efter att hafva undergått större delen af straffet i straffanstalt, kunna få aftjena återstoden af straffet genom så kallad vilkorlig frigifning.

Den fråga, som sålunda blifvit af motionären väckt, synes väl värd att blifva föremål för en noggrann undersökning från lagstiftarens sida.

På samma gång den vilkorliga frigifningen för den friheten beröfvade brottslingen synes böra blifva en kraftig sporre att under fängelsetiden iakttaga ett godt uppförande, är den ämnad att utgöra en förmedling mellan fängelset och friheten och således vidare utveckla den tanke, hvilken, såsom ofvan nämnts, i vårt land erhållit uttryck i den s. k. vilkorliga benådningen. Då den frigifne, derest han bryter mot de vilkor, hvarå friheten återgifvits honom, blir densamma förlustig och försättes tillbaka i straffanstalten för att der till fullo aftjena sin strafft看, bör detta för honom blifva en stark väckelse till en lagenlig vandel just under den period, som erfarenheten visat vara den för återfall farligaste — tiden närmast efter frigifningen.

Skall den vilkorliga frigifningen medföra de dermed åsyftade fördelar, är det likväl ett oundgängligt vilkor, att bestämmelsen om återkallandet af den medgifna friheten, i händelse den straffade återfaller i brott eller eljest öfverträder de föreskrifter, som äro fästade vid åtnjutandet af den honom erbjudna lindringen i straffet, strängt upprätthålles; och detta blifver, efter hvad utlandets erfarenhet gifvit vid handen, förenadt med mycken svårighet, derest icke den frigifne underkastas en särskild tillsyn och vissa förpligtelser åläggas honom för att möjliggöra en verksam utöfning af denna tillsyn.

En fråga af så genomgripande betydelse som den förevarande, der det gäller en väsentlig förändring i det hittills antagna sättet för verkställighet af frihetsstraff, påkallar emellertid en omsorgsfull utredning, hvilken endast regeringen torde kunna åstadkomma.

Men då, på sätt motionären erinrat, chefen för fängvårdsstyrelsen genom en år 1890 till Kongl. Maj:t ingifven skrifvelse, deruti han förordat den vilkorliga frigifningen, fästat Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på förevarande fråga, och utskottet, innan den närmare utredning, hvartill nämnda framställning kan föranleda, egt rum, icke anser sig böra tillstyrka Riks-

dagen att i ämnet afgifva ett bestämdt uttalande, föränlåtes utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 april 1893.

På lagutskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.

Herrar *Lilienberg, Erickson, J. Anderson, Näslund, F. Andersson* och *P. G. Petersson* hafva begärt få här antecknadt, att de på grund af åtnjuten ledighet från riksdagsgöromålen icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
